

ANNEX: ENTRECULTURES 2005

Ricard Salvat

Per raons que ara resultarien massa llargues d'explicar, sis dels espectacles del II Festival Internacional de Teatre de Tortosa EntreCultures 2005 no varen tenir comentari crític al número 52-53 d'ASSAIG DE TEATRE, que es dedicà a l'esmentada trobada. En el número a què ens acabem de referir, dèiem en una nota de l'editor (pàgina 101) que «els espectacles no ressenyats, els comentaris dels quals esperem poder publicar en el proper volum de la revista, són el següents [...]», i passàrem a publicar fotografies d'*Al-Selsela* ('La cadena'), del recital de poesia àrab i persa de Hermann Bonnín, d'*Así que pasen cinco anos*, de Federico García Lorca, de *Shahrazad pensando a Baghdad*, de Kassim Bayatly, de *Taht fauk, fauk taht*, del grup d'Iraq i Suècia, i del concert de Dobet Gnahoré. Els crítics no varen acabar d'enviar els seus treballs en veure que no havien pogut entrar al número monogràfic dedicat al festival. Adonant-nos de la tristesa dels participants que es quedaren sense ressenya, vàrem pensar d'esperar a fer els comentaris publicant-los juntament amb les crítiques i les taules rodones de l'edició del 2006.

Així ho hem fet. Durant l'any 2006 vam retrobar alguns dels participants en les anteriors edicions al Festival de Marràqueix, de Kairouan, de Damasc i altre cop de Tortosa. En les nostres converses van aparèixer algunes consideracions recurrents sobre el festival. Feien alguns retrets a la direcció i a la crítica assistent, massa eurocentrista, segons ells. Els vam oferir la possibilitat de publicar els seus comentaris i molts van acceptar de fer-ho, sempre que no es donés el seu nom. Coincidien a dir que en alguns països àrabs és una norma no fer cap mena de crítica quan es va a un país invitat. Els responsables polítics de les companyies a les quals pertanyen els artistes i els escriptors consultats no ho haurien acceptat. Considerant que la revista volia reflectir aquestes opinions negatives, vàrem acceptar les condicions imposades pels nostres amics.

El Teatre del Golf Àrab de Kuwait va presentar *Al-Selsela* ('La cadena'), obra que vista amb perspectiva occidental podia quedar una mica ingènua, però que considerada amb un punt de vista exclusivament àrab tenia una dimensió ben diferent, que els àrabs trobaven molt positiva. Les relacions pare-fill, el conflicte entre dues generacions es viu intensament als països àrabs. L'enfrontament generacional es produeix de manera molt diferent que a Europa i la societat occidental en general. A *Al-Selsela*, de Nur adil Alhashimi, les formes de rebel·lia adquireixen una dimensió ben diferent. És ben significatiu que el fill tingui uns quaranta anys, que no sigui jove. Creiem que a Tortosa no es va entendre que la dicotomia, l'enfrontament, no era entre un fill jove i el seu pare de cinquanta anys. Els actors no tenien l'edat del personatge. El fill era massa jove, mai no donava la idea de ser un home de més de quaranta anys. En el text, la lluita de forces strindbergianes té lloc entre un home adult i el seu ancià pare, completament cec, per tant, absolutament desatès. D'entrada el pare no vol que el fill segueixi amb la noia de vint-i-cinc anys amb qui surt, perquè ella podria interferir en la manera de viure establerta entre pare i fill. L'ancià

pretén que el fill no es casi fins que ell mori. Ell ho va fer d'aquesta manera amb el seu propi pare i s'ha de seguir, per tant, la tradició. A causa del seu afany de possessió, no solament mou el fill a tallar la línia de telèfon per evitar de comunicar-se amb la promesa, sinó que també l'emmanilla amb una cadena de cinc metres. La cadena va del canell del braç del pare al del fill.

La situació entre tots dos es fa cada vegada més difícil. El pare mor en un incendi del qual el fill pot escapar, se suposa que tallant la mà del pare. L'ancià havia anat minant la voluntat del fill per un egoisme extraordinari.

La posada en escena d'Abdulla A. Albarouni va ser excessivament il·lustrativa, i no va acabar de reeixir en el ritme obsessiu que calia a la peça. Sobretot en aquella última ferocitat i duresa pròpies de l'ancià. La dimensió purament crítica del text no era prou reeixida, encara que Naser Gh Karmani, en el paper de pare, i Osamah M. Almuzaiel, en el de fill, varen tenir moments de gran intensitat. El primer, a més a més, té una veu d'una intensitat i riquesa de registres greus admirable. L'escenografia d'Abdulla S. Malallah no mostrava de manera suficient l'element claus-trofòbic que tenia a Kuwait. Val a dir que el lloc on es va representar no va agradar gens als companys àrabs. La carpa instal·lada davant el Teatre Felip Pedrell no tenia cap element teatral vàlid, i la veritat és que el decorat original era molt bell i molt funcional. La carpa no va ajudar gens a crear el clima que a la seva ciutat sí posseïa. Cal fer una crítica a la direcció del festival per haver donat un espai tan negatiu i poc efectiu a aquesta companyia que va acudir amb tantes il·lusions al Festival EntreCultures. Què hauria succeït si a una companyia espanyola se l'hagués fet actuar a Kuwait, o en algun dels països dels assistents, i se l'hagués fet treballar en les condicions de la carpa imponent però absolutament mancada de funcionalitat teatral?

Els nostres col·legues van valorar molt el recital de poesia àrab i persa contemporània, que incloïa poemes de les valls afganes i dels camps de refugiats del Pakistan, poesia de les dones *pastún* d'Afganistan, cançons de Mihyar el de Damasc i veus del poble palestí. Vàrem tenir molt interès de saber si la tria havia estat adequada, i per aquesta raó es van produir tota mena de discussions. Trobarem molt oportú que la veu de Mahmud Darwish fos present al festival per partida doble: en els poemes dits per Hermann Bonnín i Nausicaa Bonnín, i en l'espectacle *Jiddariyya* del Teatre Nacional Palestí. La tria reunia les veus poètiques de Forugh Farrojazad (Iran), Mahmud Darwish (Palestina), Sayd Bahodin (Afganistan), Adonis (Síria), Siavash Kasrai (Iran), Ahmad Shamlú (Iran) i Nahid Kabiri (Iran). Es va valorar especialment l'aportació de Herman Bonnín per la seva sobrietat, elegància, i també per la seva màscara. Nausicaa Bonnín va impressionar per la seva joventut i encant, i tothom va trobar extraordinària la música de Mohamed Soulimane.

Igual que va interessar molt el recital al qual acabem de referir-nos, varen considerar un gran encert haver representat l'obra de Federico García Lorca *Así que pasen cinco años*, per la Companyia Sarabela Teatro, sota la direcció d'Ánxeles Cuña Bóveda. La directora de l'espectacle no va poder ser present al festival, perquè havia estat nomenada directora del Centro Dramático Galego. Sorprenentment, uns pocs mesos després, es va apartar d'aquest càrrec, fet del qual mai no hem acabat d'entendre les raons. Tanmateix, Ánxeles Cuña és una creadora escènica excel·lent, i aquesta proposta presentada a Tortosa és una de les més imaginatives que li coneixem. Per als col·legues consultats, l'obra va ser una absoluta revelació: la van trobar originalíssima, apassionant, increïblement renovadora. Mai no havien pogut imaginar que hi havia un Lorca surrealista. I tots varen demanar el text per mirar de traduir-lo a l'àrab o bé als dialectes

nacionals. Si alguna d'aquestes possibles representacions es duu a terme, es podria ajudar a donar una imatge molt més rica i complexa de la gran personalitat de Federico García Lorca. Cal recordar que, per a alguns, el millor Federico és precisament el surrealista, d'un nivell semblant a *Poeta en Nueva York* i *Sonetos del amor oscuro*. Va sorprendre molt que la representació fos en gallec, i encara que vam intentar donar-los totes les raons perquè volíem que al festival hi fossin presents totes les llengües de l'Estat, cosa que vam aconseguir, els nostres amics no ho varen acabar d'entendre, i si ho van entendre no ho varen trobar acceptable. L'espectacle tingué un repartiment molt coherent i unitari, i cal mencionar a part de Fernando Dacosta, autor també de la música, la interpretació de Xavier Estévez, Sabela Gagoo, Elena Seijo, Nate Borrajo, Josito Porto, Tito R. Asorey i Suso Díaz.

Kassim Bayatly és una gran personalitat de la teoria teatral del món àrab. El fet que visqui des de fa uns quants anys a Florència i que hagi estudiat a Itàlia ha fet possible que gran part de les seves aportacions assagístiques hagin estat traduïdes a l'italià. Bayatly treballa el llenguatge dels signes i el ritualisme d'una manera molt rigorosa. Vegeu l'entrevista feta a l'autor al número 45 de la revista ASSAIG DE TEATRE (pàgines 65-70). És convenient de recordar que Kassim Bayatly és autor també dels llibres següents: *Il corpo svelato. Tecnica, storia ed emozioni della danza del ventre*, Ananke, 1996-2005, Torí; *Dialoghi intorno al teatro. I maestri del Novecento europeo*, amb prefaci del prestigiós assagista Franco Ruffini, Titivillus edizioni, 1997, Pisa; *La memoria del corpo sotto i cieli dell'Islam. Tradizione, riti, feste e spettacoli*, amb dos prefacis, un del gran professor Claudio Meldolesi, i l'altre de l'assagista Elisa Vaccarino, Ubulibri, 2001, Milà; i *La struttura dei corpi sottili. Il teatro intermediario*, amb introduccions d'Eugenio Barba i Claudio Meldonesi, Ubulibri, 2006, Milà. En àrab ha publicat molts llibres, i ha adquirit un gran prestigi en els ambients pedagògics d'Iraq, Jordània, Síria, Egipte, etc. Però Kassim Bayatly té, com Eugenio Barba, una doble dimensió: la de teòric i la de creador. La revista ASSAIG DE TEATRE projecta dedicar un número monogràfic als seus treballs teòrics. Ara és el moment de parlar del seu espectacle *Shahrazad pensando a Baghdad*.

A la primera edició del Festival EntreCultures va presentar un treball molt precís, fet de contenció expressiva i d'alta exigència. *Per a un amic íntim, en una terra estrangera* fou un prodigi perquè va saber utilitzar les infinites capacitats d'expressió del cos del creador. Ens hi parlava de la capacitat de resistència de l'home enfront del dolor.

Amb *Shahrazad pensando a Baghdad* Bayatly va canviar absolutament de registre i va cercar interessar a un públic més ampli. Val a dir que ho va aconseguir, tant a Scandici, on va estrenar la seva proposta, com a Tortosa. Però sobretot a Damasc, on va actuar a l'Òpera i on obtingué una acollida molt calorosa. A Damasc la duplicitat de nivells interpretatius es va resoldre més bé del que ho estava o es posava en evidència a Tortosa. Hi va haver més unitat d'estil i les ballarines varen actuar molt més cap endins, menys de cara al gran públic.

Com escriví Anwar Muhammad al diari *Al Thawra* sobre *Shahrazad pensando a Baghdad*, Gaia Scuderi va aconseguir molta seguretat en el seu paper. La seva bellesa i el seu ofici van resplendir d'una manera més contundent que els dos o tres primers cops que la vàrem veure.

L'espectacle presentat pel grup d'Iraq-Suècia va tenir elements d'alt interès, però no va acabar de ser acceptat pels creadors consultats. Troben, i és una consideració que posem damunt la taula, que s'està abusant dels exiliats iraquians a l'estranger; i que la fórmula que en uns primers anys va

funcionar, s'està allargant massa i està perdent validesa, atès que el conflicte a l'Iraq no es resol. El problema és el de sempre: la feina és a l'Iraq o és a fora? Tot i així, es va trobar positiu que ballarins provinents de l'interior es barreassin amb ballarins que viuen exiliats a Suècia. Tothom va agrair molt l'acollida que Suècia fa als exiliats i l'ajuda tan generosa que els dona. L'espectacle *Taht fauk, fauk taht* estava basat en l'obra *Calila i Dimna* d'Ibn Al-Muqaffa, i el coreògraf Talat Samawi en va fer una lectura original i funcional. Com es deia en el programa: «S'acosta el nostre dia, tot indica que arribarà el moment en què els animals —els mamífers— s'humanitzaran, es polititzaran i adoptaran el rol polític per als nous segles. I Déu beneirà aquest canvi en les esglésies i les mesquites. Els animals es faran seus tots els drets humans i així els més poderosos aconseguiran liderar els partits polítics i entrarà la democràcia animal als parlaments, al senat, al congrés i a les revolucions. Demanaran i aconseguiran legalitzar totes les veus sota la pressió dels lladrucs, dels cloqueigs, dels miols, dels renills, etc., i així, en els proper segles, viurem la unió entre mascle i femella. Es reproduiran. I naixerà el primer cabrit, el primer mussol, la primera granota i així succeirà amb tots els primers que vagin naixent. I, com sempre, quan el líder s'haurà establert i faci temps que ocupi el tron, començarà a preparar el seu hereu seguint la teoria de l'evolució de Darwin... És a dir, el gos el passa al seu fill, el porc el prepara per al seu, i l'ase —el més intel·ligent, encara que no hi toqui— ho consulta amb els oncles materns del seu fill perquè l'ajudin a decidir-se. Així la globalització animal sobre aquest planeta crearà una quadra, una societat complexa.»

La representació també es va ressentir d'un espai inadequat, i sobretot per les grans dificultats d'obtenir el visat que van patir els artistes que provenien d'Iraq. Varen arribar pràcticament el mateix dia de la representació i, naturalment, el cansament va condicionar l'espectacle, que posseïa moments d'una bellesa plàstica extraordinària. L'espectacle es va fer, l'endemà, a Tarragona, al Teatre Metropol, amb totes les condicions tècniques, i va tenir una maduresa i categoria que no s'havien acabat de poder veure a Tortosa.

Talat va veure programat el seu espectacle a Marràqueix, on també va fer un *Solo*, que va poder repetir al Festival de Damasc. Sobre aquest últim treball, el lector interessat podrà trobar un comentari a l'article «El Festival de Damasc».

Dobet Gnahoré fou, per a la majoria dels assistents al Festival EntreCultures, una autèntica revelació. Aquesta cantant té una bellesa admirable. Una de les seves actuacions a Vence va fer que se la descobrís com una de les cantants estrella dels països africans. El seu desig de connectar en tot moment amb el públic, el seu continu preguntar «Ça va? Ça va bien là-bas?» són exemples del gran interès que demostra, com solen fer els artistes de l'Àfrica negra, d'establir un contacte immediat i directe amb el públic. Dobet Gnahoré és una artista múltiple: canta, balla i és una gran percussionista. Provenent de Costa d'Ivori, Dobet mira de continuar la força de la tradició *bété* a la qual el seu pare, Boni Gnahoré, un gran mestre percussionista, la va iniciar. Va formar part de la companyia de dansa Tché Tché i amb el seu marit, el guitarrista francès Colin Laroche de Féline, va crear el grup Ano Neko, que en llengua *bété* significa «Permet-nos de crear conjuntament». Amb aquest conjunt han actuat diverses vegades a França, des d'on s'han introduït a altres mercats. La gamma expressiva de Dobet Gnahoré abraça des de les melodies mandingues fins a la rumba congolese, del Ziglìbiti de la Costa d'Ivori al Bikutsi camerunès, de la *high-life* de Ghana als cors zulus. Dobet canta en diverses llengües africanes com el *Bété*, Fou, Baoulé, Lingala, Malinké, Mina i Bambara. En l'actualitat té vint-i-dos anys i en porta deu actuant, fet que podria

explicar la seva ductilitat, el seu ofici i la seva riquesa expressiva. Dobet va sortir de la comunitat anomenada Village Ki-Yi del barri de la Riviera 2 d'Abidjan, on tots els habitants eren artistes. Creaven i difonien el seu teatre, les seves músiques, la seva dansa, la pintura i l'escultura. En un moment determinat, de molt joveneta, no va voler anar més a escola i va voler aprendre-ho tot dels artistes que viuen al Village Ki-Yi, del qual el seu pare era membre fundador.

A Tortosa, ens fan notar els nostres amics, va haver d'actuar amb unes condicions inacceptables, sempre a la carpa. Una carpa que no solament era sorollosa quan feia fred, sinó també resultava extraordinàriament freda, com va succeir l'últim dia del festival, quan va actuar. Els músics, vestits amb una mena d'armilla sense res a sota, passaren tant fred que Laurent Rigaud, el percussionista, en un moment en què Dobet cantava sola, va aprofitar per posar-se tots els abrics i les bufandes que va trobar. Els companys àrabs criticaren el que havia succeït amb el gran espectacle estrenat a la carpa, *Tombouctou: 52 dies a l'om d'un camell*, d'Ahmed Ghazali, on no solament hi va fer fred i vent, sinó que a la mateixa plaça on estava instal·lada la carpa s'hi va fer una exhibició de motos Harley Davidson. Ens digueren —i nosaltres acceptem absolutament la crítica— que ja no s'hauria d'haver usat més la carpa, i s'hauria hagut de cercar algun espai més adequat. El que no vaig acceptar és que diguessin que precisament van haver de sofrir la carpa només les companyies africanes i àrabs. Malgrat tots els inconvenients, Dobet Gnahoré va obtenir un èxit extraordinari que ha anat revalidant en una llarga sèrie de festivals que s'han fet al llarg del 2006. L'any passat va recórrer mig món actuant a ciutats com ara Frankfurt, Estocolm, París, Agadir, Trento, Los Angeles i Nova York.

PRECISIONS I AGRAÏMENTS DESPRÉS DEL FESTIVAL ENTRECULTURES

Ricard Salvat

Barcelona, 19 de desembre de 2005

La veu de l'Ebre (23-12-05)

L'edició d'enguany ha comportat un avenç considerable en relació amb la de l'any passat. Hem guanyat, sobretot, en qualitat d'espectacles, però especialment, des del punt de vista sociològic, en complexitat i en tota mena de dificultats, perquè ha aparegut clarament la dimensió estrictament política amb molta més força i plenitud que en l'edició del 2004. Aquell meravellós elogi on es deia que Tortosa era el Greenpeace de la cultura, que mai no agraiem prou.

El fet de coincidir en un mateix espai dues companyies israelianes amb tres de marroquines, una de siriana, una d'egípcia, dues de tunisanes, etc., era evidentment un risc. Les companyies es trobaven a l'hotel, però sobretot a les taules rodones del que anomenarem *meeting points*, als espectacles i altres indrets.

Després d'haver viscut l'experiència i d'haver vist totes les dificultats que havíem hagut d'esquivar, vaig pensar tot el que s'aconseguí a Tortosa. Una cosa és fer coincidir uns quants dies en una orquestra músics israelians i palestins, o en un partit de futbol, i una altra és posar plegats en el marc d'un festival totes les companyies juntes i, sobretot, dues companyies que són a la mateixa ciutat: Jerusalem. Una en la Jerusalem Est, l'àrab, i l'altra en la Jerusalem estrictament jueva.

Vàrem tenir sort, molta sort, perquè tant l'espectacle palestí com l'israelià varen ser considerats per la crítica i el públic els millors espectacles, juntament amb el basc, de tot el festival.

Jo m'atreiria a dir que els components del Teatre Nacional Palestí mai no havien travessat l'autopista, que geogràficament i simbòlica separa els dos Jerusalem, per anar al Khan Theatre i viceversa.

Aquí les coses van anar d'una manera molt particular. Els components de la delegació jueva varen fer gala d'un tracte exquisit, educadíssim. No solament anaren a la representació dels kuwaitians, sinó també en acabar varen voler saludar-los. Els kuwaitians, que també mostraren una molt alta elegància, varen agrair molt la deferència. Però hi va haver un problema que és el que em mou a escriure aquestes ratlles. Posats a exercir la seva classe i educació varen saludar no solament als kuwaitians sinó a tots els àrabs, que rodejaren i felicitaren la companyia. Però un dels àrabs, una persona jove radicada directament o indirectament a Tortosa, quan els jueus li tendiren la mà, els la va negar d'una manera molt clara i marcada. Un dels crítics assistents, potser considerant que era un moment històric, i potser ho era, va dir que els kuwaitians havien negat la salutació als jueus. Naturalment (el crític és una persona molt intel·ligent i és, a més, un periodista excel·lent) no va deixar escapar la situació. Quan la delegació kuwaitiana va llegir aquesta informació, i com que hi havia una alta personalitat diplomàtica que s'havia desplaçat des de Madrid i els va acompanyar tothora, varen venir molt inquiets a veure'm i em varen explicar que ells mai no havien fet el que se'ls atribuïa. Es va parlar d'escriure un article o una carta al director aclarint el fet, però aquesta solució no va ser jutjada oportuna per la secció de premsa del festival. Ho vaig acceptar, però vaig prometre als amics de Kuwait que ho explicaria en tots els mitjans públics que podria.

L'inoportú jove a qui ens referim es veu que no en va tenir prou retirant la mà als jueus, sinó que uns quants dies després va anar obertament als dos representants de Jordània i els va retreure que saludessin als israelians. Els dos representants de Jordània li varen contestar amb contundència, i potser amb una ironia admirable, que ell fes el que volgués, però que ells eren jordans, representants oficials del seu país i que feien el que creien oportú. A més a més, li recordaren que jordans i israelians es consideren cosins, potser per allò de ser uns descendents d'Isaac i els altres d'Ismael, com expliquen els textos bíblics.

Acabada la precisió voldria agrair la participació dels senyors Mashur El-Hadid, director de l'esplèndid Al-Husein Center d'Amman i Halem Amush, que ostenta un càrrec molt important a l'ajuntament d'Amman, perquè varen voler ser presents al nostre festival, quan cap de les companyies jordanes, després d'haver-nos dit que sí que hi venien, molt a darrera hora —creant-nos greus problemes— es retiraren per la presència jueva. Nosaltres al mes de maig ja els diguérem, quan vàrem ser a Jordània i Israel, que invitaríem companyies jueves. Entenem totes les posicions i les respectem, però la posició de l'ajuntament, de l'IMACT i la nostra em penso que ha quedat molt clara, i és que estem tots a favor del diàleg entre cultures i pobles. Continuarem en una propera edició les nostres reflexions i agraïments.

TOT CONTINUANT LES PRECISIONS I AGRAÏMENTS, DESPRÉS DEL FESTIVAL DE TEATRE

Ricard Salvat

Barcelona, 10 de gener de 2006

La Veu de l'Ebre

Quan escric aquest article acabo de venir de l'estrena al Mercat de les Flors de la molt interessant companyia israeliana Batsheva Dance Company. Tothom ha quedat sorprès pel desplegament policial que hi havia a l'entorn del teatre. Semblava un edifici assetjat. Els comentaris estranyats i molt sorpresos d'alguns membres del públic em van fer recordar les estrenes dels tres espectacles d'Israel presentats al Festival Internacional EntreCultures de Tortosa. La veritat és que la seguretat es va dur a casa nostra de manera admirable per la discreció i l'eficàcia. Aquest és un dels primers agraiments que voldria expressar i dedicar-lo als responsables d'aquesta dimensió, a la qual sembla que ens haurem d'anar acostumant si el gran èxit obtingut a Tortosa pel Khan Theatre i Esti Svidenski, i a Barcelona per la companyia de ballet que dirigeix Ohad Naharin, fa possible que sovintegin en el futur les companyies d'Israel a Catalunya.

Abans i durant el darrer festival els periodistes i sobretot els comentaristes de Tortosa que tant i tant generosament ens han ajudat, ens varen preguntar què havia passat amb les companyies àrabs amb l'arribada de companyies israelianes. Vaig dir-los que per favor esperéssim perquè no era adequat de parlar-ne abans i al llarg dels dies del festival. Vaig dir que ho explicaria quan l'ocasió adequada hagués arribat. Potser és ara el moment. Doncs sí, varen haver diversos països que no varen voler participar a EntreCultures 2005 per la presència jueva: Jordània, Algèria, Líban, Líbia, i en un primer moment Síria. Aquest últim país afortunadament s'ho va repensar i acabaren acceptant d'actuar si no era els dies en què s'havien programat les dues companyies israelianes. Suposem que la bona relació de la nostra alcaldia amb el país —que té una Tortosa entre les seves ciutats— hi va ajudar molt. Caldria recordar que a Jordània es negaren a participar dues companyies invitades, no el govern, que ens va enviar representats oficials. Aquestes anades i vingudes ens van obligar a fer diverses programacions.

Quan vàrem començar a preparar l'edició 2005 del nostre festival, vaig preguntar als nostres responsables polítics si es volia que Israel hi fos present. Ens varen dir que sí. D'altra banda, els periodistes, intel·lectuals i seguidors d'EntreCultures ho demanaven. Sabíem que no era fàcil, però ho vàrem acceptar. Quan anàrem a diversos països àrabs per elegir companyies vam informar a tothom amb qui contactàrem que Israel estaria present a l'edició del 2005. Primerament ningú no es va mostrar entusiasmats, però tothom ho va acceptar. Vam entendre que tot depenia una mica del que passés a Gaza i de com acabaria configurant-se la situació política en aquesta part de Palestina. Fins al darrer moment vàrem témer que es produiria un efecte dominó després de la retirada dels països abans esmentats.

Per aquesta raó vam fer dos festivals gairebé paral·lels: el festival amb totes les companyies i un d'alternatiu, integrat per les companyies no àrabs, és a dir, molta programació de Catalunya i l'Estat espanyol, Israel i l'Àfrica negra. Així si fallaven, com temíem, la majoria de companyies àrabs, el festival es podria fer igualment. Volíem ser previsors. Finalment les aigües no van sortir de mare i el festival que desitjàvem va poder-se dur a terme i per partida doble.

Encara alguns agraïments més. Als periodistes de Tortosa, Barcelona i d'altres indrets i a tots els que van donar ressò a la gran aventura de l'EntreCultures 2005. Però també a tots els que suportaren el fred i molts sorolls de les dues carpes amb l'entusiasme i l'estoïcisme amb què ho varen suportar. Ens equivocàrem de mig a mig i no tinc excuses de cap mena perquè em vaig formar teatralment parlant amb la companyia Hermanos Largo i el Teatro Argentino: recordo sobretot el fred i els sorolls dels espectacles de la primera a la qual l'Ajuntament d'aleshores només permetia de situar-se sota el pont del ferrocarril. Als sorolls del vent i el fred s'afegia el soroll del tren que passava per damunt. Però es veu que un ha nascut per equivocar-se.

Voldria personalitzar tots els agraïments en dues bones amigues: gràcies a Rosa Vendrell i Miret que va escriure un article bellíssim titulat «Moments màgics a EntreCultures» publicat en aquestes pàgines (02-12-05), i a la meua altra amiga —prefereixo no donar-ne el nom— que a títol estrictament personal, quan va veure les meves preocupacions perquè venia tan poca gent de Tortosa, m'explicà que en un concert esplèndid que es va fer sense pagar a l'Auditori Felip Pedrell, amb cent cinquanta músics a escena, només hi anaren tres persones de la nostra ciutat, quan en altres ciutats veïnes els concerts de la mateixa formació musical s'havien omplert.

Finalment, gràcies a totes i a cada una de les persones estrangeres que ens han donat suport en tot moment i que varen fer possible els «moments màgics del festival» de què parlà Rosa i, de manera molt especial, a Marcel Khalife, que per ser amb nosaltres va acceptar unes condicions absolutament mínimes en relació amb el que acostuma a requerir.